

The role of entrepreneurial capital in the development of tourism and urban industry in Mazandaran province

leila Andervazh¹ ✉, Neda Aslani²

1. Department of Business Management, Khoramshahr International Branch, Islamic Azad University, Khoramshahr, Iran

Email: leila.andervazh@srbiau.ac.ir

2. Department of Business Administration, Roudhen Branch, Islamic Azad University, Roudhen, Iran

Email: drmarketing.mgt@yahoo.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article History:

Received:

15 May 2022

Received in revised form:

17 August 2022

Accepted:

5 September 2022

Keywords:

Entrepreneurial capital,
intellectual capital,
Urban development

ABSTRACT

The current research was conducted with the aim of the role of entrepreneurial capital in the development of the tourism industry and urban development in Mazandaran province. Entrepreneurial capital including social capital, human capital, intellectual capital and financial capital on the development of the tourism industry and the impact of the development of the tourism industry on urban development was evaluated. This study was done regarding purpose, application and structural equation modelling method. The statistical population of this research was the managers of entrepreneurial companies in the field of tourism in Mazandaran province. To estimate the reliability of the questionnaire, Cronbach's alpha method, combined reliability and AVE were used. According to the values obtained for Cronbach's alpha coefficients and composite reliability, which is greater than 0.7 and AVE is greater than 0.5, which was confirmed according to these values. To test hypotheses, the path analysis method was used using AMOS 22 software, and SPSS software was used in the descriptive statistics section. Path coefficient values for financial capital and tourism industry development are equal (0.24), social capital and tourism industry development are equal (0.38), human capital and tourism industry development are equal (0.26), and intellectual capital on tourism industry development is equal (0.41). The coefficient of the development path of the tourism industry on urban development is equal to (0.66) and these results indicate the positive effect of the variables. All the research hypotheses that examined the effect of financial capital, social capital, human capital and intellectual capital variables on the tourism industry and urban development were confirmed. Entrepreneurial companies in the field of tourism can use the results of this research to develop the tourism and urban industry.

Cite this article: Andervazh, I., Neda Aslani (2023). The Network of Themes of Constructivist Strategies for Interpreting Cultural Heritage in the Context of Tourism. *Human Geography Research Quarterly*, 55 (3), 155-169.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.323222.1008294>

© The Author(s).

DOI: [10.22059/JHGR.2022.323222.1008294](https://doi.org/10.22059/JHGR.2022.323222.1008294)

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

The tourism industry is an all-encompassing and vast global industry that can be called one of the largest industries in the world, and all countries have appropriate tourism capacities in accordance with their environmental conditions, historical monuments, civilization, and cultural heritage. Iran, as one of the oldest countries due to its geographical, religious, cultural, and social conditions, has excellent tourism potential. Due to the high potential of the tourism industry in creating wealth and job creation, it has attracted entrepreneurs in this field today. Tourism has always been closely related to entrepreneurship. Industrial tourism is the country that earns the most income and employment with the least capital because everything, including ancient and natural monuments and places for this work, exists in most parts of the country. On the other hand, for every tourist entering the country, at least 5 jobs are created, and the employment rate of the tourism sector is 11.2 times faster than other sectors. Another critical issue is sustainable urban development. There is a wealth of evidence to suggest that the expansion of tourism activities plays a significant role in promoting sustainable urban development. Tourism is about the number of travelers, employment, and revenue. Also, tourism is doubly important because of how its sustainability is affected by the environment. On the other hand, at present, cities are among the most visited areas in the world and receive millions of tourists every year. Urban tourism has become one of the most important economic activities today.

In the studies that have been done on entrepreneurship in tourism, there is also this research gap where the impact of various entrepreneurial investments on the development of the tourism industry has yet to be seriously evaluated. Therefore, to explain in detail how entrepreneurial capital affects tourism development, the impact of each proposed capital on entrepreneurship should be examined. Finally, it is necessary to evaluate the potential effects of tourism

expansion on urban development.

Methodology

The present study is a causal-correlational research method. The statistical population of this research is 532 managers of entrepreneurial companies in the field of tourism in Mazandaran province. This study used Cochran's formula to calculate the sample size. Thus, a sample of 224 people was selected by simple random sampling. A library method was used to collect information in the theoretical dimension, and a questionnaire was administered to answer the questions and test the hypotheses. The questionnaire was distributed among 224 managers of entrepreneurial companies in the field of tourism in Mazandaran province. The standard questionnaire is related to the article by Kim et al. in 2020 and includes all the questions related to the research variables. Professors and experts approved the questionnaire, and underwent localization before being distributed.

Results and discussion

Path coefficient values for financial capital and development of the tourism industry equal (0.24), social capital and development of the tourism industry equal (0.38), human capital and development of the tourism industry equal (0.26), and intellectual capital for the development of the tourism industry equal 0.41. The coefficient of the development path of the tourism industry on urban development is equal to 0.66, and these results indicate the positive impact of variables.

All research hypotheses that confirmed the impact of the variables of financial capital, social capital, human capital, and intellectual capital on the tourism industry and urban development were confirmed. Entrepreneurial companies in the field of tourism can use the results of this research to develop the tourism and urban industries. The results of the hypotheses were analyzed based on significant statistics, and if they are not in the range of +1.96 and -1.96, they will be accepted.

Conclusion

In general, the results showed that different dimensions of human capital, including human, intellectual, social, and financial capital, significantly impact tourism development. Therefore, tourism stakeholders and managers should focus on these components in tourism development programs to develop an appropriate strategy. On the other hand, the results obtained in this study indicate the impact of tourism on urban development. This finding can also have managerial applications. This means that city managers can use the potential of tourism to develop cities and, in this regard, provide the necessary grounds for the expansion and development of tourism. Based on the results of the first hypothesis, it is recommended that institutions such as municipalities or governorates provide financial facilities in the form of loans to companies active in the field of tourism in the province to provide the necessary ground for the growth and development of such companies. According to the results of the second hypothesis, organizations such as the provincial radio and television and other media must promote the culture of hospitality and provide the necessary training to citizens to provide the conditions in such a way that the presence of tourists in the province creates a good image and memorable experience.

Based on the third hypothesis, managers of tourism companies are recommended to use people with sufficient education and

knowledge concerning various aspects of tourism when hiring labor. Also, in choosing guides, it is necessary to pay attention to issues such as familiarity with natural attractions, ethics, mastery of foreign languages, etc., of managers of tourism companies.

In relation to the result obtained in the fourth hypothesis, it is suggested that improving the quality of tourism services in terms of accommodation, hospitality, etc., can also play an effective role in improving the brand image of tourism companies.

Based on the results of the fifth hypothesis, it is recommended that provincial officials and institutions, including the governorate, city council, municipality, etc., put tourism development on the agenda as an approach to sustainable urban development.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

نقش سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری شهری در استان مازندران

لیلا آندرواز^۱ ✉، ندا اصلانی^۲

۱- نویسنده مسئول، گروه مدیریت بازرگانی، واحد بین‌المللی خرمشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خرمشهر، ایران. رایانامه: leila.andervazh@srbiau.ac.ir
۲- گروه مدیریت بازرگانی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران. رایانامه: dmarketing.mgt@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

پژوهش حاضر با هدف نقش سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری و توسعه شهری در استان مازندران انجام شد. که سرمایه کارآفرینی شامل: سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی، سرمایه فکری و سرمایه مالی بر توسعه صنعت گردشگری و همچنین تأثیر توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری مورد ارزیابی قرار گرفت. این مطالعه از لحاظ هدف، کاربردی و از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری انجام گردید. جامعه آماری این تحقیق مدیران شرکت‌های کارآفرین در حوزه گردشگری استان مازندران بودند. برای برآورد پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و AVE استفاده شد. با توجه به مقادیر به‌دست‌آمده برای ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی که بیشتر از مقدار ۰/۷ و AVE بیشتر از ۰/۵ است که با توجه به این مقادیر تأیید گردید. برای آزمون فرضیات از روش تحلیل مسیر و با استفاده از نرم‌افزار AMOS22 و در بخش آمار توصیفی از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. مقادیر ضریب مسیر برای سرمایه مالی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۰/۲۴)، سرمایه اجتماعی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۰/۳۸) سرمایه انسانی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۰/۲۶)، سرمایه فکری بر توسعه صنعت گردشگری برابر (۰/۴۱). و ضریب مسیر توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری برابر (۰/۶۶) است و این نتایج حاکی از میزان تأثیر مثبت متغیرها می‌باشند. تمام فرضیه‌های پژوهش که تأثیر بین متغیرهای سرمایه مالی، سرمایه اجتماعی، سرمایه انسانی و سرمایه فکری که بر صنعت گردشگری و توسعه شهری را بررسی کرده‌اند، تأیید شدند. شرکت‌های کارآفرینی در حوزه گردشگری می‌توانند از نتایج این پژوهش برای توسعه صنعت گردشگری و شهری استفاده نمایند.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۲/۱۵

تاریخ بازنگاری:

۱۴۰۱/۰۵/۲۶

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۶/۱۴

واژگان کلیدی:

سرمایه کارآفرینی،
سرمایه فکری،
توسعه شهری.

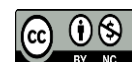
استناد: آندرواز، لیلا و اصلانی، ندا. (۱۴۰۲). نقش سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری و شهری در استان مازندران. فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۵۵ (۳)، ۱۶۹-۱۵۵.

<http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.323222.1008294>

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

DOI: 10.22059/JHGR.2022.323222.1008294

© نویسندگان

مقدمه

گردشگری یکی از مهم‌ترین صنایع رو به رشد در مقیاس جهانی است. در سطح جهانی، سهم مستقیم سفر و گردشگری در تولید ناخالص داخلی تقریباً ۲٫۹ تریلیون دلار در سال ۲۰۲۰ بوده است (Gričar et al, 2021). صنعت گردشگری به‌عنوان یک صنعت فراگیر و گسترده جهانی است که می‌شود از آن به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین صنایع در دنیا نام برد و تمام کشورها متناسب با شرایط زیست‌محیطی، آثار تاریخی، تمدن و فرهنگی که دارند دارای ظرفیت‌های گردشگری متناسب با خود هستند. ایران نیز به‌عنوان یکی از کهن‌ترین کشورها، با توجه به شرایط جغرافیایی، مذهبی، فرهنگی و اجتماعی که دارد، دارای ظرفیت‌های گردشگری بسیار خوبی است. این ظرفیت‌ها و شرایط بسترهای مناسب برای تمام فعالیت‌های اقتصادی که می‌تواند در حوزه گردشگری انجام بشود را در ایران فراهم می‌نماید. از طرفی گستردگی و تنوع جغرافیایی ایران بسیار زیاد بوده و این تنوع، ظرفیت گردشگری خوبی را در اختیار دست‌اندرکاران این حوزه قرار می‌دهد (قربان پور و همکاران، ۱۳۹۸).

با توجه به پتانسیل بالای صنعت گردشگری در خلق ثروت و اشتغال‌زایی، امروزه کارآفرینان را به این حیطه جذب نموده است. گردشگری همواره در رابطه‌ای تنگاتنگ با کارآفرینی قرار داشته است؛ این امر به‌خصوص در عصر حاضر مصداق بیشتری دارد؛ چرا که مشخصات جمعیت شناختی در حال تغییر سبک زندگی گردشگران و الگوهای کاری و تعطیلاتی آن‌ها دلالت بر نیاز به نوآوری در گردشگری و همچنین فرصت‌هایی برای شرکت‌ها جهت پاسخ به افزایش تقاضای گردشگری دارد. اما این صنعت یک ویژگی دیگر هم دارد و آن این است که در گردشگری به سرمایه‌گذاری زیادی نیاز نیست و با سرمایه اندک نیز می‌توان به درآمدها و سودهای زیادی دست‌یافت. گردشگری صنعتی است که با کمترین سرمایه بیشترین درآمد و اشتغال را نصیب کشور می‌کند زیرا همه‌چیز از جمله آثار و اماکن باستانی و طبیعی برای این کار در اغلب نقاط کشور وجود دارد از طرفی به ازای ورود هر گردشگر به کشور دست‌کم ۵ شغل ایجاد می‌شود و میزان اشتغال بخش گردشگری ۱۱/۲ برابر سریع‌تر از سایر بخش‌ها است. اشتغال، درآمد و تفریح از نیازهای اساسی بشر است و همه این‌ها در گردشگری وجود دارد و این صنعت ظرفیت پاسخگویی به این موارد را در اختیار دارد (ملک محمدی و همکاران، ۱۳۹۶).

مسئله مهم دیگری که در حوزه گردشگری اهمیت دارد، توسعه پایدار شهری است. شواهد متعددی وجود دارد که گسترش فعالیت‌های گردشگری به شکل قابل‌ملاحظه‌ای باعث توسعه پایدار شهری می‌شوند (Tuan, et al, 2019). درواقع، گردشگری صرفاً به خاطر تعداد افرادی که مسافرت می‌کنند، چگونگی به‌کارگیری شاغلین در آن و یا مقدار پولی که از آن به دست می‌آید مورد توجه قرار نگرفته است؛ گردشگری مهم است چرا که آثار گسترده‌ای بر زندگی مردم و مکان‌هایی که در آن زندگی می‌کنند، دارد. گردشگری همچنین به خاطر شیوه‌ای که به‌واسطه آن پایداری آن از طریق محیط اطراف تحت تأثیر قرار می‌گیرد اهمیت دوچندان دارد (الهی منش و همکاران، ۱۳۹۷). از طرفی در زمان حاضر، شهرها از پربیننده‌ترین نواحی جهان به شمار می‌آیند، که هر ساله پذیرای میلیون‌ها نفر گردشگرند. جهانگردی شهری امروزه به‌صورت یکی از فعالیت‌های مهم اقتصادی درآمده است (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸).

علی‌رغم افزایش توجه جهانی به صنعت گردشگری، آنچه از سیاست‌گذاری‌های داخل کشور قابل استنتاج است این است که کماکان برنامه‌ریزی جامع، مشخص و عملیاتی برای توسعه گردشگری در کشور وجود ندارد. از سوی دیگر در مطالعاتی که راجع به کارآفرینی در گردشگری انجام شده است نیز این شکاف تحقیقاتی وجود دارد که تأثیرگذاری سرمایه‌های مختلف کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری به شکلی جدی مورد ارزیابی قرار نگرفته است. از این رو لازم

است برای تبیین دقیق نحوه تأثیرگذاری سرمایه کارآفرینی بر توسعه گردشگری، تأثیرگذاری هر یک از سرمایه‌های مطروحه در کارآفرینی تحت بررسی قرار گیرد. درنهایت لازم است تأثیرات بالقوه‌ای که گسترش گردشگری بر توسعه شهری دارد نیز مورد ارزیابی قرار گیرد. با این وجود تا جایی که نویسندگان این تحقیق بررسی کرده‌اند تاکنون هیچ پژوهشی در داخل کشور انجام نشده است که تمامی موارد فوق‌الذکر را پوشش دهد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری و شهری انجام گردید.

مبانی نظری

اثرات سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری

در کارآفرینی چهار نوع سرمایه شامل سرمایه انسانی، سرمایه مالی، سرمایه فکری و سرمایه اجتماعی مطرح است. سرمایه انسانی منبع اصلی توسعه ایده‌ها و دانش جدید را ارائه می‌کند. کارمندان خلاق، بسیار با انگیزه و آموزش‌دیده ممکن است روال‌های سازمانی از قبل تعیین شده را مورد پرسش قرار دهند، و در ایجاد دانش جدید از طریق فرایند یادگیری و نوآوری‌ها نقش اساسی ایفا می‌کنند. مطالعات، شواهدی در مورد ارتباطات مثبت و مستقیم بین سرمایه انسانی و موفقیت کارآفرینی ارائه داده‌اند (Stauvermann, et al, 2020). در تمام این مطالعات بین نویسندگان این اجماع وجود دارد که داشتن سرمایه انسانی درخشان، با انگیزه و باتجربه مبنای فرایند نوآوری است و سرمایه انسانی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر توانایی سازمانی در عملکرد کارآفرینانه تأثیرگذار است (Kožić, 2019).

از آنجا که کارآفرینی فرایندی است که همواره با سطح مشخصی از ریسک‌پذیری همراه است، لذا تأمین سرمایه مالی برای شروع چنین فعالیت‌هایی از اهمیت بالایی برخوردار است. تهیه منابع مالی را می‌توان مهم‌ترین و پر چالش‌ترین مرحله راه‌اندازی هر فعالیت کارآفرینانه دانست. بحث‌های تأمین پول و سرمایه، دغدغه اصلی و اولیه هر کارآفرینی است. منابع مختلفی برای تأمین سرمایه لازم برای شروع کار وجود دارد که با توجه به نوع فعالیت، میزان سرمایه موردنیاز و سایر عوامل می‌توان از هر یک از آن‌ها استفاده کرد. صرف‌نظر از منبع تأمین مالی، وجود سرمایه مالی کافی برای شروع فعالیت‌های کارآفرینی و گسترش آن، امری اجتناب‌ناپذیر است (قربان پور و همکاران، ۱۳۹۸).

مفهوم سرمایه فکری همیشه مبهم بوده است و تعاریف مختلفی برای تفسیر این مفهوم مورد استفاده قرار گرفته است. بسیاری تمایل دارند از اصطلاحاتی مانند دارایی‌ها، منابع یا محرک‌های عملکرد به‌جای کلمه سرمایه استفاده کنند و آن‌ها واژه فکری را با کلماتی مانند نامشهود، بر مبنای دانش یا غیرمالی جایگزین می‌کنند. بعضی از حرفه‌ها (حسابداری مالی و حرفه‌های قانونی) نیز تعاریف کاملاً متفاوتی مانند دارایی‌های ثابت غیرمالی که موجودیت عینی و فیزیکی ندارند، ارائه کرده‌اند. سرمایه فکری مجموعه‌ای از دانش، اطلاعات، دارایی‌های فکری، تجربه، رقابت و یادگیری سازمانی است که می‌تواند برای ایجاد ثروت به کار گرفته شود. در واقع سرمایه فکری تمامی کارکنان، دانش سازمانی و توانایی‌های آن را برای ایجاد ارزش افزوده در برمی‌گیرد و باعث منافع رقابتی مستمر می‌شود (پورصدیق و همکاران، ۱۳۹۸). در مجموع و با بررسی ادبیات موجود می‌توان این‌گونه بیان کرد که سرمایه فکری دارایی است که توانایی سازمان را برای ایجاد ثروت فراهم می‌کند. این دارایی ماهیت عینی و فیزیکی ندارد و یک دارایی نامشهود است که از طریق به‌کارگیری دارایی‌های مرتبط با منابع انسانی، عملکرد سازمانی و روابط خارج از سازمان به‌دست آمده است. همه این ویژگی‌ها باعث ایجاد ارزش می‌شود و به دلیل اینکه یک پدیده کاملاً داخلی است، قابلیت خریدوفروش ندارد (پاکدل و دریایی، ۱۳۹۳). در حوزه گردشگری سرمایه فکری اشاره به دانش کارآفرینان در رابطه با رقبا و مشتریان در همان منطقه جغرافیایی و آگاهی از

مقررات و انگیزه و فعالیت جهت شناسایی فرصت‌های جدید کسب‌وکار است (kim et al,2020). سرمایه اجتماعی نیز مجموعه‌ای از منابع مادی یا معنوی است که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم‌ویش نهادینه‌شده آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشند. سرمایه انسانی منبع اصلی توسعه ایده‌ها و دانش جدید را ارائه می‌کند. کارمندان خلاق، بسیار با انگیزه و آموزش‌دیده ممکن است روال‌های سازمانی از قبل تعیین‌شده را مورد پرسش قرار دهند، و در ایجاد دانش جدید از طریق فرایند یادگیری و نوآوری‌ها نقش اساسی ایفا می‌کنند. مطالعات، شواهدی در مورد ارتباطات مثبت و مستقیم بین سرمایه انسانی و موفقیت کارآفرینی ارائه داده‌اند (Stauvermann et al,2016). در تمام این مطالعات بین نویسندگان این اجماع وجود دارد که داشتن یک سرمایه انسانی درخشان، با انگیزه و باتجربه مبنای فرایند نوآوری است و سرمایه انسانی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر توانایی سازمانی در عملکرد کارآفرینانه تأثیرگذار است (Kožić,2019).

اثرات مثبت توسعه گردشگری بر توسعه شهری

توسعه شهری یک فرایند فنی و اجتماعی است که به مسائلی مانند توسعه و طراحی کاربری زمین و محیط ساخته‌شده، شامل هوا، آب و زیرساخت‌هایی که از داخل مناطق شهری عبور می‌کند، مانند حمل‌ونقل، ارتباطات و شبکه‌های توزیع می‌پردازد. توسعه شهری با چیدمان فیزیکی مناطق ساخته‌شده توسط انسان سروکار دارد. اصلی‌ترین هدف توسعه شهری رفاه عمومی است که شامل در نظر گرفتن بهره‌وری، آب و فاضلاب، محافظت و استفاده از محیط‌زیست و همچنین فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی می‌شود. با توجه به ابعاد گسترده شهرها و سکونتگاه‌های انسانی، این حرفه ابعاد مختلفی دارد، از جمله مسائل زیبایی‌شناسی، اجتماعی، سلامت و موارد دیگر. این رشته از دانش‌های محیطی مثل جغرافیا، محیط‌زیست، هیدرولوژی و ژئومورفولوژی و سنجش‌ازدور نیز بهره می‌برد و نتایج علمی ارائه می‌نماید (حلاجیان و همکاران، ۱۳۹۴).

امروزه گردشگری، جایگاه خاص در اقتصاد کشورها داشته و نقش فعال و مؤثری را در ارتقای ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها به‌خصوص کشورهای درحال توسعه دارد. گردشگری عاملی بسیار مهم در توسعه شهرها محسوب می‌شود، زیرا توسعه گردشگری باعث خواهد شد که بسیاری از ظرفیت‌های بالقوه یک منطقه به شکوفایی رسیده و با توسعه زیرساخت‌هایی گردشگری همچون سیستم حمل‌ونقل، مراکز اسکان مسافران و غیره، رشد و آبادانی شهری نیز به‌موازات توسعه گردشگری، اتفاق بیافتد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۴). از سوی دیگر توسعه گردشگری باعث افزایش سطح اشتغال‌زایی برای بومیان منطقه شده و بدین ترتیب سطح رفاه اجتماعی به‌عنوان یکی از شاخص‌های توسعه شهری نیز ارتقاء یابد. ورود تعداد زیادی از مسافران باعث خواهد شد که هم سرمایه‌گذاران بومی و هم‌نهادها و مقامات محلی سرمایه‌گذاری بیشتری جهت بهبود خدمات شهری و توسعه زیرساخت‌ها انجام دهند و این امر نقش مؤثری در توسعه ابعاد مختلف توسعه شهری اعم از توسعه کالبدی، توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی ایفا می‌کند (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴).

رکن‌الدین و همکاران (۱۳۹۳) مطالعه‌ای با عنوان تحلیل عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی در گردشگری روستایی انجام دادند. این محققان اظهار داشتند که گردشگری به‌عنوان صنعتی روبه رشد که دائماً با تغییر تقاضای بازار روبه‌روست، بستری مناسب برای کارآفرینی به شمار می‌رود و فراهم کردن زمینه‌ای مناسب برای توسعه کارآفرینی گردشگری در نواحی روستایی می‌تواند کمک مؤثری به توسعه گردشگری و توانمندسازی جوامع روستایی محسوب گردد. ملک

محمدی و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای با عنوان نقش کارآفرینی گردشگری در توسعه روستایی استان همدان به این نتیجه دست یافتند که ابعاد مختلف کارآفرینی گردشگری شامل ریسک‌پذیری، خلاقیت و نوآوری، اعتمادبه‌نفس و قدرت شخص کارآفرین تحمل تأثیر معنی‌داری بر توسعه روستایی دارند. اکبریان رونیزی (۱۳۹۲) پژوهشی تحت عنوان بررسی رابطه توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی مطالعه موردی دهستان سولقان شهرستان تهران انجام داده است. نتایج حاصل از این تحقیق مبین وجود رابطه مستقیم و معنی‌دار بین توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی است. عینالی و رومیانی (۱۳۹۲) پژوهشی تحت عنوان ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر خانه‌های دوم مطالعه موردی دهستان حصار ولیعصر شهرستان بوین‌زهرا انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داد که نتیجه حاصل از تقلیل ۳۵ متغیر، بیانگر ۸ عامل استخراج شده بود که ۷۱/۷۴ درصد از واریانس را تبیین می‌کند که نشان از رضایت‌بخش بودن تحلیل عاملی و متغیرهای موردبررسی است. چراغی و همکاران در سال ۱۳۹۷ در تحقیقی تحت عنوان تحلیلی بر زمینه‌های توسعه گردشگری در نواحی روستایی با تأکید بر سرمایه اجتماعی به تحلیل سرمایه اجتماعی جهت توسعه گردشگری و در منطقه مورد مطالعه پرداختند. در این تحقیق شاخص سرمایه اجتماعی بیشترین همبستگی را با توسعه گردشگری نشان داد. فتح‌الله زاده و همکاران (۱۳۹۵) به بررسی رابطه توسعه گردشگری، رشد اشتغال و کاهش بزهکاری در شهرستان بندر انزلی پرداختند. نتایج نشان داد که بین توسعه گردشگری و اشتغال و کاهش بزهکاری رابطه معنی‌داری وجود دارد و توسعه گردشگری و بهبود اشتغال موجب کاهش بزهکاری در این شهرستان خواهد شد. در تحقیقی که توسط حاتمی نژاد و همکاران (۱۳۹۴) راجع به نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری انجام شد این محققان نشان دادند که گردشگری شهری در شهر سنندج توانسته است به شیوه‌ای مؤثر باعث پایداری هرچه بیشتر شهر سنندج شود. گردشگری در شهر سنندج توانسته است بیشترین تأثیر را بر توسعه پایدار اقتصادی و کمترین تأثیر را توسعه پایدار محیطی داشته باشد. عربشاهی و همکاران (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای که با عنوان گردشگری شهری و توسعه پایدار شهری انجام دادند اظهار داشته‌اند که گردشگری شهری که یکی از زیرمجموعه‌های بخش گردشگری است می‌تواند نقش مهمی را در مدیریت شهری و دستیابی به توسعه ایفا نماید. کیانی و بسحاق در سال ۱۳۹۶ در تحقیقی تحت عنوان شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان به این نتیجه دست یافتند که توسعه گردشگری اثر معناداری بر توسعه شهری در کاشان داشته است در شاخص‌های تبیین‌کننده توسعه شهری رشد خدمات فرهنگی، توسعه تسهیلات و خدمات زیربنایی و عمرانی، شبکه آب و فاضلاب، مخابرات و. همچنین معناداری اثر گردشگری بر بهبود معیشت ساکنان مورد تأیید قرار گرفت.

موساوندگان و همکاران (۲۰۲۰) در تحقیقی به بررسی ابعاد مختلف گردشگری از لحاظ تأثیرگذاری بر توسعه شهری پرداختند. این تحقیق در رابطه با شهرهای توریستی آفریقا انجام شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق مشخص شد که اگر گردشگری به شکلی اصولی برنامه‌ریزی شده باشد می‌تواند نقش مهمی در توسعه پایدار شهرها ایفا کند. کناوی و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیق به بررسی تأثیر بوم‌گردی بر توسعه شهری در کشور مصر پرداختند. در این تحقیق، محققان با استناد به شواهد به‌دست‌آمده از عملکرد گردشگری مصر در یک دهه اخیر نشان دادند که با پیشرفت گردشگری در کشور مصر، توسعه شهری نیز رشد قابل‌ملاحظه‌ای داشته است. تامپسون و همکاران در سال (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیرگذاری فعالیت‌های کارآفرینی بر توسعه گردشگری پرداختند. این مطالعه به‌صورت میدانی در یکی از ایالت‌های کشور مالزی انجام شده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق مشخص شد که بین فعالیت‌های

کارآفرینی و توسعه بوم‌گردی رابطه معنی‌داری وجود دارد. به همین ترتیب در مطالعه‌ای که توسط پانتا و همکاران در سال ۲۰۱۸ راجع به گردشگری و به‌طور خاص بوم‌گردی کارآفرینانه در کشور نپال انجام شد این محققان نشان دادند که توسعه کارآفرینی رابطه مستقیمی با توسعه بوم‌گردی در روستاهای کشور نپال داشته و میزان اشتغال زنان روستایی را نیز افزایش می‌دهد.

روش پژوهش

مطالعه حاضر از نظر روش تحقیق علی-همبستگی است. و از مهرماه ۱۳۹۹ تا اسفند ۱۳۹۹ اقدام به جمع‌آوری اطلاعات شد. جامعه آماری این تحقیق مدیران شرکت‌های کارآفرین در زمینه گردشگری استان مازندران به تعداد ۵۳۲ نفر می‌باشند. در این مطالعه برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. بنابراین نمونه‌ای به حجم ۲۲۴ نفر به شکل تصادفی ساده انتخاب شده است.

برای گردآوری اطلاعات در بعد نظری از روش کتابخانه‌ای و برای پاسخ به پرسش‌ها و آزمودن فرضیه‌ها از پرسشنامه استفاده شد و پرسشنامه بین ۲۲۴ نفر از مدیران شرکت‌های کارآفرین در حوزه گردشگری در استان مازندران توزیع گردید. پرسشنامه استاندارد مربوط به مقاله کیم و همکاران در سال ۲۰۲۰ بوده و شامل همه پرسش‌های مربوط به متغیرهای پژوهش است. قبل از توزیع پرسشنامه، اساتید و خبرگان آن را تأیید کردند و در خصوص آن، بومی‌سازی انجام شد. برای برآورد پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی (CR) و AVE استفاده شد. با توجه به مقادیر به‌دست‌آمده برای ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی که بیشتر از ۰/۷ و AVE بیشتر از ۰/۵ است، پایایی پرسشنامه تأیید شد. با توجه به اینکه مقادیر پایایی ترکیبی بیشتر از AVE است، مدل پژوهش از روایی همگرایی مناسبی نیز برخوردار است.

یافته‌ها

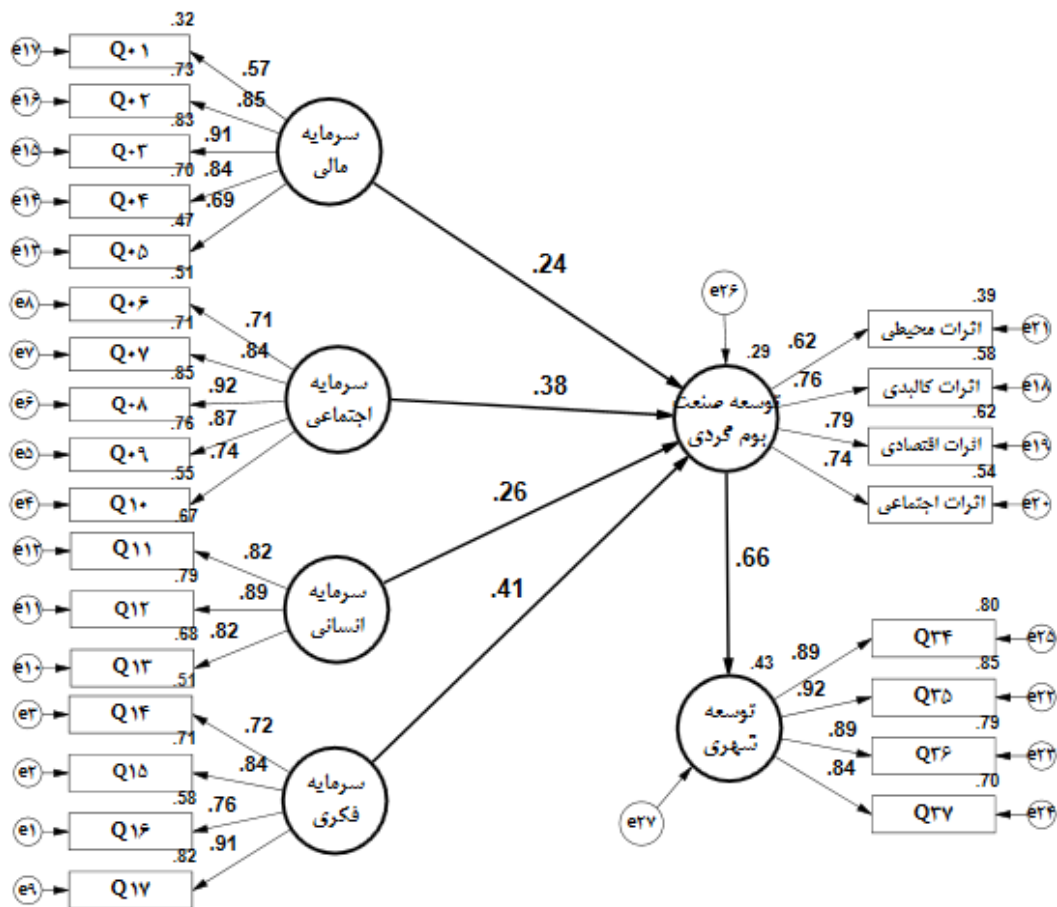
برای اجرای روش‌های آماری و محاسبه آماره آزمون و استنتاج منطقی در خصوص فرضیه‌های پژوهش، انتخاب روش آماری مناسب اهمیت ویژه‌ای دارد. برای این منظور، آگاهی از توزیع داده‌ها از اولویت اساسی برخوردار است. برای بررسی توزیع نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. سطح معناداری آزمون کولموگروف

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی و آزمون نرمالیتی متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	میانگین	انحراف معیار	میانه	مد	آماره K-S	سطح معناداری
سرمایه مالی	۳/۵۵	۰/۵۲۹	۳/۵۰	۳	۰/۱۰۲	۰/۰۵۸
سرمایه اجتماعی	۳/۵۸	۰/۶۰۱	۳/۶۰	۳	۰/۰۹۰	۰/۰۶۵
سرمایه انسانی	۳/۶۳	۰/۶۲۰	۳/۶۷	۴	۰/۱۰۵	۰/۰۵۱
سرمایه فکری	۳/۵۹	۰/۶۱۸	۳/۵۰	۴	۰/۰۷۵	۰/۰۸۱
اثرات محیطی	۳/۵۶	۰/۵۹۸	۳/۶۰	۳	۰/۰۵۵	۰/۱۱۷
اثرات کالبدی	۳/۵۱	۰/۶۶۱	۳/۳۳	۳	۰/۱۲۶	۰/۰۶۳
اثرات اقتصادی	۳/۴۳	۰/۶۲۴	۳/۵۰	۳	۰/۰۶۳	۰/۱۲۴
اثرات اجتماعی	۳/۳۳	۰/۶۳۹	۳/۲۵	۳	۰/۰۸۰	۰/۱۰۸
توسعه شهری	۳/۱۸	۰/۶۷۰	۳	۳	۰/۱۱۰	۰/۰۷۲

با توجه به جدول (۱)، از بین متغیرهای تحقیق بیشترین امتیاز را متغیر سرمایه انسانی با میانگین ۳/۶۳ و انحراف معیار ۰/۶۲۰ و کمترین امتیاز را متغیر توسعه شهری با میانگین ۳/۱۸ و انحراف معیار ۰/۶۷۰ کسب کرده است. همچنین سطح معناداری آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای پژوهش بزرگتر از مقدار ۰/۰۵ است. در نتیجه تمامی متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال می‌باشند.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS استفاده شد. در این بخش، الگوی مفهومی پژوهش در قالب دیاگرام مسیر ترسیم و با استفاده از روش‌های مختلف برازش آن سنجیده شد. در شکل ۱ ضرایب تخمین استاندارد مدل ساختاری پژوهش را مشاهده می‌شود. برخی از شاخص‌های برازش نیز در قسمت انتهایی این شکل‌ها قابل‌رویت می‌باشند.

Chi-Square=728.187, df=270, P-value=0.0000, RSMEA=0.066
 GFI=0.926, NFI=0.923, CFI=0.927, IFI=0.928, RMR=0.041

شکل ۱. ضرایب تخمین استاندارد مدل ساختاری پژوهش

نیکیونی برازش مدل

در نهایت جهت برازش مدل ساختاری تحقیق نیز از تعدادی از شاخص‌های نیکیونی برازش استفاده شده است. جدول زیر بیانگر مهم‌ترین شاخص‌های برازش می‌باشد. جدول زیر نشان می‌دهند که الگوی مفهومی پژوهش جهت تبیین و برازش از وضعیت مناسبی برخوردار است.

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری

شاخص برازش	نام شاخص	مقدار مطلوب	نتیجه
Chi-Square/df	شاخص مجذور کای	$< 3/00$	۲/۶۹۷
RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	$< 0/08$	۰/۰۶۶
RMR	شاخص میانگین مجذور باقی‌مانده‌ها	$< 0/05$	۰/۰۴۱
GFI	شاخص نیکویی برازش	$> 0/90$	۰/۹۲۶
NFI	شاخص نرم شده برازندگی	$> 0/90$	۰/۹۲۳
CFI	شاخص برازش تطبیقی	$> 0/90$	۰/۹۲۷
IFI	شاخص برازندگی فزاینده	$> 0/90$	۰/۹۲۸

با توجه به خروجی آموس مقدار کای دو ۷۲۸/۱۸۷ و درجه آزادی ۲۷۰ محاسبه شده است. بنابراین مقدار حاصل تقسیم کای دو بر درجه آزادی برای مدل مفهومی پژوهش برابر با ۲/۶۹۷ می‌باشد که مقدار قابل قبولی است. همچنین خروجی مدل مقدار شاخص برازندگی ریشه میانگین مجذورات تقریب خطا را برابر با ۰/۰۶۶ نشان می‌دهد. که مقدار قابل قبولی است.

جدول ۵. نتایج حاصل از ارزیابی مدل ساختاری

ردیف	مسیر		ضریب مسیر (β)	عدد معنی‌داری (t-value)	نتیجه آزمون
	از متغیر	به متغیر			
۱	سرمایه مالی	توسعه صنعت گردشگری	۰/۲۴	۲/۰۴۷	تأیید فرضیه
۲	سرمایه اجتماعی	توسعه صنعت گردشگری	۰/۳۸	۴/۸۲۷	تأیید فرضیه
۳	سرمایه انسانی	توسعه صنعت گردشگری	۰/۲۶	۳/۹۶۵	تأیید فرضیه
۴	سرمایه فکری	توسعه صنعت گردشگری	۰/۴۱	۴/۶۹۳	تأیید فرضیه
۵	توسعه صنعت گردشگری	توسعه شهری	۰/۶۶	۷/۵۴۸	تأیید فرضیه

فرضیه ۱: سرمایه مالی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد.

مطابق با جدول (۶)؛ آماره معنی‌داری بین متغیر سرمایه مالی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۲/۰۴۷) می‌باشد که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که ارتباط میان سرمایه مالی و توسعه صنعت گردشگری در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۲۴) است و میزان تأثیر مثبت سرمایه مالی بر توسعه صنعت گردشگری شرکت را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر یک واحد تغییر در سرمایه مالی، موجب افزایش ۰/۲۴ واحدی در توسعه صنعت گردشگری خواهد شد. این بدان معناست که سرمایه مالی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر مثبت و مستقیم دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه ۲: سرمایه اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد.

مطابق با جدول (۶)؛ آماره معنی‌داری بین متغیر سرمایه اجتماعی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۴/۸۲۷) می‌باشد که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که ارتباط میان سرمایه اجتماعی و توسعه صنعت گردشگری در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۳۸) است و میزان تأثیر مثبت سرمایه اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری شرکت را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر یک واحد تغییر در سرمایه اجتماعی، موجب افزایش ۰/۳۸ واحدی در توسعه صنعت گردشگری خواهد شد. این بدان معناست که سرمایه اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر مثبت و مستقیم دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه ۳: سرمایه انسانی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد.

مطابق با جدول (۶)؛ آماره معنی‌داری بین متغیر سرمایه انسانی و توسعه صنعت گردشگری برابر (۳/۹۶۵) می‌باشد که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که ارتباط میان سرمایه انسانی و توسعه صنعت گردشگری در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۲۶) است و میزان تأثیر مثبت سرمایه

انسانی بر توسعه صنعت گردشگری شرکت را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر یک واحد تغییر در سرمایه انسانی، موجب افزایش ۰/۲۶ واحدی در توسعه صنعت گردشگری خواهد شد. این بدان معناست که سرمایه انسانی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر مثبت و مستقیم دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه ۴: سرمایه فکری بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد.

مطابق با جدول (۶)؛ آماره معنی‌داری بین متغیر سرمایه فکری و توسعه صنعت گردشگری برابر (۴/۶۹۳) می‌باشد که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که ارتباط میان سرمایه فکری و توسعه صنعت گردشگری در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۴۱) است و میزان تأثیر مثبت سرمایه فکری بر توسعه صنعت گردشگری شرکت را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر یک واحد تغییر در سرمایه فکری، موجب افزایش ۰/۴۱ واحدی در توسعه صنعت گردشگری خواهد شد. این بدان معناست که سرمایه فکری بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر مثبت و مستقیم دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

فرضیه ۵: توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری تأثیر دارد.

مطابق با جدول (۶)؛ آماره معنی‌داری بین متغیر توسعه صنعت گردشگری و توسعه شهری برابر (۷/۵۴۸) می‌باشد که بزرگ‌تر از مقدار (۱/۹۶) است و نشان‌دهنده این است که ارتباط میان توسعه صنعت گردشگری و توسعه شهری در سطح اطمینان (۹۵٪) معنی‌دار است. همچنین ضریب مسیر مابین این دو متغیر برابر (۰/۶۶) است و میزان تأثیر مثبت توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری را نشان می‌دهد. به عبارتی دیگر یک واحد تغییر در توسعه صنعت گردشگری، موجب افزایش ۰/۶۶ واحدی در توسعه شهری خواهد شد. این بدان معناست که توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری تأثیر مثبت و مستقیم دارد. بنابراین فرضیه پژوهش تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف نقش سرمایه کارآفرینی بر توسعه صنعت گردشگری و توسعه شهری انجام شده است. در نخستین فرضیه تحقیق مشخص شد که سرمایه مالی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد. در کلیه فرایندهای تجاری و کارآفرینانه، سرمایه مالی همواره نقشی مهم ایفا می‌کند به شکلی که شروع و اجراء یک فعالیت اقتصادی (در اینجا گردشگری) بدون داشتن سرمایه مالی کافی ناممکن است. در واقع تأمین مالی همواره یکی از چالش‌های اصلی ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای جدید است، چرا که از یک سو کارآفرینان تمایلی به تخصیص کلیه منابع خود در طرح‌های نوآورانه نداشته و از طرف دیگر سرمایه‌گذاران نیز به دلیل عدم تأمین وثایق لازم، جریان نقدی ناکافی و عدم تقارن اطلاعاتی تمایلی به سرمایه‌گذاری در این طرح‌ها ندارند (شیرکوند و همکاران، ۱۳۹۹). پیش‌ازاین نیز محققان دیگری به اهمیت سرمایه مالی در توسعه صنعت گردشگری اشاره داشته‌اند که با یافته‌های به‌دست‌آمده در این تحقیق همخوانی دارد (دیمیتروف^۱ و همکاران، ۲۰۱۸؛ توآن و همکاران، ۲۰۱۹).

از سوی دیگر در این تحقیق مشخص شد که سرمایه اجتماعی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد. سرمایه اجتماعی نقش بسیار مهم‌تری نسبت به سرمایه فیزیکی و مالی در توسعه اشکال مختلف گردشگری دارد. امروزه در حوزه

گردشگری به شکل خاص، مفهوم سرمایه اجتماعی به صورت گسترده‌ای مورداستفاده قرار گرفته است. مفهوم سرمایه اجتماعی در حوزه گردشگری به پیوندها و ارتباطات میان اعضای یک جامعه به عنوان منبعی با ارزش اشاره دارد که با ایجاد اعتماد متقابل، موجب تحقق اهداف گردشگری کارآفرینانه می‌شود. نتیجه به دست آمده در این تحقیق با یافته‌های سایر محققان همخوانی دارد. به عنوان مثال رامون-هیدالگو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) نشان دادند که سرمایه اجتماعی یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار در توسعه گردشگری است. در مطالعه دیگری که توسط ژائو^۲ و همکاران (۲۰۱۱) انجام شد نیز این محققان به اهمیت سرمایه اجتماعی به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم گردشگری کارآفرینانه اشاره کرده‌اند.

آزمون فرضیه سوم تحقیق نشان داد که سرمایه انسانی بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد. نیروی انسانی همواره به عنوان مهم‌ترین سرمایه یک صنعت مطرح بوده که نقش کلیدی را در موفقیت یا شکست هر پروژه‌ای ایفا می‌کند. این موضوع در حوزه گردشگری نیز مصداق می‌یابد. بین نویسندگان این اجماع وجود دارد که داشتن یک سرمایه انسانی درخشان، با انگیزه و باتجربه مبنای فرایند نوآوری است و سرمایه انسانی به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر توانایی سازمانی در عملکرد کارآفرینانه تأثیرگذار است (کازیچ، ۲۰۱۹). در تحقیقی که توسط تران^۳ (۲۰۰۸) انجام شد این محقق اشاره کرده است که سرمایه انسانی عامل اصلی در تفاوت سودآوری در پروژه‌های مختلف گردشگری است.

همچنین در این تحقیق مشخص شد که سرمایه فکری بر توسعه صنعت گردشگری تأثیر دارد. با توجه به گذر جوامع از عصر صنعت به عصر اطلاعات، اهمیت سرمایه‌های فکری نیز در دنیای تجارت بیشتر شده است. در طول عصر صنعت، بهای تمام شده دارایی‌ها، کارخانه‌ها و تجهیزات و مواد خام عواملی بودند که برای موفقیت یک تجارت لازم بود، اما در عصر اطلاعات استفاده موثر از سرمایه‌های فکری است که معمولاً در موفقیت یا شکست یک مجموعه موثر است. سرمایه فکری یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در صنعت گردشگری به خصوص در بخش کارآفرینی گردشگری است. در این رابطه، کوراتکو (۲۰۱۶) به این موضوع اشاره دارد که سرمایه فکری بیش از سرمایه‌های فیزیکی و مالی در موفقیت کارآفرینی نقش دارد. فو و همکاران (۲۰۱۹) نیز به این نتیجه اشاره کرده‌اند که سرمایه فکری تأثیر معنی‌داری بر توسعه گردشگری کارآفرینانه دارد.

همچنین یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که توسعه صنعت گردشگری بر توسعه شهری تأثیر دارد. امروزه گردشگری، جایگاه خاص در اقتصاد کشورها داشته و نقش فعال و مؤثری را در ارتقای ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه دارد. گردشگری یکی از پویاترین فعالیت‌ها در ایجاد تحول اقتصادی-اجتماعی در گستره جهان بوده که به طور روزافزون اهمیت یافته است. از آنجائی که شهرها به عنوان جذاب‌ترین فضاها برای گردشگران دارای مراکز مهم اقتصادی، علمی، تفریحی، پزشکی و غیره بوده و افزون بر این، از جاذبه‌های طبیعی و میراث فرهنگی نیز بهره‌مند هستند بنابراین توسعه گردشگری می‌تواند تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر توسعه شهری داشته باشد. پوراحمد و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که گردشگری نقش معناداری در

1. Ramón-Hidalgo

2. Zhao

3. Thrane

توسعه شهری کرمانشاه دارد. استوورمان و همکاران (۲۰۱۷) نیز در تحقیق به اهمیت گردشگری در توسعه مناطق شهری اشاره کرده‌اند.

در مجموع نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق نشان داد که ابعاد مختلف سرمایه انسانی شامل سرمایه انسانی، فکری، اجتماعی و مالی تأثیر معنی‌داری بر توسعه گردشگری دارند. لذا دست‌اندرکاران و مدیران حوزه گردشگری باید در برنامه‌های توسعه گردشگری به این مؤلفه‌ها توجه بیشتری داشته باشند تا بتوانند یک استراتژی مناسب را تدوین نمایند. از سوی دیگر نتایج به‌دست‌آمده در این تحقیق بر تأثیر گردشگری در توسعه شهری دلالت دارند. این یافته نیز می‌تواند

دارای کاربردهای مدیریتی باشد؛ بدین معنی که مدیران شهری می‌توانند از پتانسیل‌های گردشگری برای توسعه شهرها استفاده نموده و در این راستا، زمینه‌های لازم برای گسترش و توسعه گردشگری را فراهم آورند.

بر اساس نتیجه به‌دست‌آمده در نخستین فرضیه تحقیق توصیه می‌شود که نهادهایی چون شهرداری یا فرمانداری با ارائه تسهیلات مالی در قالب وام به شرکت‌های فعال در حوزه گردشگری استان، زمینه لازم برای رشد و توسعه چنین شرکت‌هایی را فراهم آورند؛ چرا که رونق گردشگری نه تنها شرکت‌های فعال در حوزه گردشگری بلکه بخش بزرگی از جامعه از جمله جوانان جویای کار و همچنین کشاورزان را منتفع خواهد ساخت. همچنین اعمال تخفیف‌های مالیاتی برای شرکت‌های گردشگری می‌تواند به بهبود وضعیت مالی این شرکت‌ها کمک زیادی کند.

بر اساس نتیجه به‌دست‌آمده در فرضیه دوم، لازم است سازمان‌هایی چون صداوسیما استان و سایر رسانه‌ها، با ترویج فرهنگ مهمان‌پذیری و ارائه آموزش‌های لازم به شهروندان، شرایط را به‌گونه‌ای فراهم کنند که حضور گردشگران در استان باعث ایجاد یک تصویر مناسب و یک تجربه به‌یادماندنی شود. همکاری نیروی انتظامی با شرکت‌های فعال در حوزه گردشگری نیز می‌تواند در بهبود شرایط اجتماعی که تأثیر مستقیمی بر رضایت گردشگران دارد، تأثیرگذار باشد.

بر اساس فرضیه سوم به مدیران شرکت‌های گردشگری توصیه می‌شود در استخدام نیروی کار از افرادی استفاده کنند که از تحصیلات و دانش کافی در رابطه با ابعاد مختلف گردشگری برخوردار باشند. همچنین در انتخاب راهنمایان (تولیدرها) نیز لازم است مواردی چون آشنایی با جاذبه‌های طبیعی، اخلاق‌مداری، تسلط به زبان خارجی و غیره موردتوجه مدیران شرکت‌های گردشگری قرار گیرد.

در رابطه با نتیجه به‌دست‌آمده در فرضیه چهارم پیشنهاد می‌شود شرکت‌های گردشگری با استفاده از تبلیغات محیطی و همچنین تبلیغات رسانه‌ای سعی کنند تصویری به‌یادماندنی از برند خود در ذهن گردشگران ایجاد نمایند. همچنین بهبود کیفیت خدمات گردشگری از لحاظ اسکان، پذیرایی و غیره نیز می‌تواند نقش مؤثری در بهبود تصویر برند شرکت‌های گردشگری داشته باشد.

بر اساس نتیجه به‌دست‌آمده در فرضیه پنجم توصیه می‌شود مسئولان و نهادهای استانی اعم از فرمانداری، شورای شهر، شهرداری و غیره توسعه گردشگری را به‌عنوان یک رویکرد جهت توسعه پایدار شهری در دستور کار قرار دهند. حمایت از شرکت‌های گردشگری، افزایش برنامه‌های تلویزیونی در رابطه با جاذبه‌های گردشگری استان و همچنین فراهم ساختن امکانات اقامتی و تسهیلات حمل‌ونقل می‌تواند رویکرد مؤثری برای ارتقاء صنعت گردشگری در شهرهای مختلف باشد.

بر اساس مرور ادبیات پژوهش پیشنهاد می‌گردد علاوه بر سرمایه‌های کارآفرینی که در این تحقیق به آن پرداخته شد عوامل درونی کارآفرین مانند شخصیت، خلاقیت، تحمل شکست و... نیز به‌عنوان عوامل درونی شخص کارآفرین بر

توسعه گردشگری در تحقیقات آتی پژوهشگران موردسنجش قرار گیرد.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهارنظر نویسنده این مقاله حامی مالی ندارد.

منابع

- اکبریان رونیزی، سعید رضا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه توسعه گردشگری و سرمایه اجتماعی در نواحی روستایی منطقه مورد مطالعه (دهستان سولقان) شهرستان تهران. *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۲ (۶)، ۷۵-۹۲.
- پاکدل، عبدالله و عباسعلی دریایی. (۱۳۹۳). مروری بر ادبیات سرمایه فکری. *مطالعات حسابداری و حسابرسی* ۱۵ (۱۰)، ۶۴-۸۱. doi: 10.22034/iaas.2014.103571
- پور صدیق، هانیه و فدایی کیوانی، رضا. (۱۳۹۸). بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی با نقش میانجی سرمایه اجتماعی در دانشگاه پیام نور استان گیلان. *مطالعات کاربردی در علوم مدیریت و توسعه*، ۳ (۳)، ۲۵-۳۶.
- پوراحمد، احمد؛ بهدوست، فرانک و فروهودی، رحمت‌ا... (۱۳۹۴). بررسی نقش گردشگری در توسعه شهری کرمانشاه. *جغرافیا و آمایش شهری*، ۱۵ (۳)، ۸۵-۱۰۰. doi: 10.22111/gajj.2015.2073
- تیموری، هادی؛ شامی، علی و زارعی، مریم. (۱۳۹۶). رابطه ابعاد هوش سازمانی و کارآفرینی سازمانی. *مطالعات مدیریت (بهبود و تحول)*، ۱۳ (۲۵)، ۱۱۵-۱۳۴. doi: 10.22054/jmsd.2017.7481
- حاتمی‌نژاد، حسین و شریفی، امیر. (۱۳۹۴). بررسی نقش گسترش گردشگری شهری بر توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر سمنجان). *مجله گردشگری شهری*، ۱ (۲)، ۶۱-۷۴. doi: 10.22059/jut.2015.54066
- حاجی نژاد، علی؛ پورطاهری، مهدی و احمدی، علی. (۱۳۸۸). تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی فضایی مناطق شهری. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۲ (۴)، ۹-۱۰۹.
- حلاجیان، ابراهیم و شاد علی، امین. (۱۳۹۴). شناسایی و تدوین استراتژی‌های مؤثر مدیریت استراتژیک توسعه شهری شهرستان رامسر. *مدیریت شهری*، ۱۴ (۴۰)، ۳۹۷-۴۱۴.
- چراغی، مهدی؛ محمدی یگانه، بهروز و سعیدی، نسرين. (۱۳۹۷). تحلیلی بر زمینه‌های توسعه گردشگری در نواحی روستایی، با تأکید بر سرمایه اجتماعی مطالعه موردی: دهستان دستجرده، شهرستان طارم فصلنامه جغرافیایی. *فضای گردشگری*، ۶ (۲۴)، ۱۱۴-۱۰۱.
- رستم پیشه، مریم؛ نصیر سلامی، سید محمدرضا و تیزقلم زنوزی، سعید. (۱۳۹۸). ارزیابی و تحلیل تطبیقی ساختار کالبدی اقامتگاه‌های بوم گردی (مورد مطالعه: اقامتگاه‌های بوم گردی تالارخانه بردبار و دیلمای گشت؛ استان گیلان). *برنامه‌ریزی کالبدی- فضایی*، ۶ (۲)، ۱۱۱-۱۳۲. Doi:10.30473/psp.2019.6071
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ پورطاهری، مهدی و فضلی، نفیسه. (۱۳۹۳). تحلیل عوامل مؤثر در توسعه کارآفرینی گردشگری روستایی. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۳ (۸)، ۸۷-۱۰۷.
- شیرکوند، سعید؛ عباسیان، عزت‌الله. محمودی، وحید و غلامپورفرد، محمد مسعود. (۱۳۹۹). چهارچوب مفهومی تأمین مالی کارآفرینی در ایران. *راهبرد مدیریت مالی*، ۳ (۸)، ۲۰-۱۰. doi: 10.22051/jfm.2019.23096.1958
- عربشاهی، احمد؛ مهرنوش تقدیسی. ۱۳۹۷. گردشگری شهری و توسعه پایدار شهری: تحلیل و بررسی جایگاه، نقش و پیامدهای توسعه گردشگری شهری. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۱ (۲)، ۳۹۲-۴۱۶.
- عینالی، جمشید و رومیانی، احمد. (۱۳۹۲). ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر خانه‌های دوم مطالعه موردی دهستان حصار ولیعصر شهرستان بویین‌زهرا. *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۲ (۶)، ۷۴-۵۲.

- فتح اله زاده، طاهره و شریفی چابکی، رقیه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه توسعه گردشگری، رشد اشتغال و کاهش بزهکاری در شهرستان بندر انزلی. *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۶ (۲۳)، ۲۰۱-۲۱۲.
- قربان پور، مریم؛ مهرناز مولوی و زالی، نادر. (۱۳۹۸). واکاوی معیارهای اقتصادی گردشگری پایدار شهری (مطالعه موردی: رودخانه زرچوب شهر رشت). *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۱۱ (۲۵)، ۱۴۰-۱۲۹. [Doi:10.26453851.1398.2.3.30.2](https://doi.org/10.26453851.1398.2.3.30.2)
- کارپیشه، لیلا. (۱۳۹۸). توسعه گردشگری مبتنی بر کارآفرینی اجتماعی. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۲ (۳)، ۴۷۶-۴۸۷.
- کیانی سلمی، صدیقه و بسحاق، محمدرضا. (۱۳۹۶). شناسایی اثرات گردشگری و نقش آن در توسعه شهری کاشان. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۷ (۲۵)، ۳۱-۴۴. [doi: 10.34785/J011.2018.022](https://doi.org/10.34785/J011.2018.022)
- ملک محمدی، ایرج؛ شهرماد، احمد و حسینی، سید محمود. (۱۳۹۶). نقش کارآفرینی گردشگری در توسعه روستایی استان همدان. *فصلنامه تعاون و روستا*، ۵ (۹)، ۳۱-۲۲.
- الهی‌منش، محمدحسن؛ حسینی نژاد ماه خاتونی، سیدباقر و یاسمی، محسن. (۱۳۹۷). نقش اقتصادی گردشگری در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر بندرعباس). *علوم اجتماعی*، ۱۲ (۴۲)، ۶۸-۴۷.

References

- Akbarian Ronizi, S. R. (2013). Correlation Analysis Between Tourism Development and Social Capital in Rural Area Case study: Soleghan District (Tehran County). *Journal of Tourism Planning and Development*, 2(6), 75-92. [in persian].
- arabshahi, A., & taghdisi, M. (2018). Urban tourism and sustainable urban development: The study of the position, role and consequences of urban tourism developmen. *Geography and Human Relationships*, 1(2), 397-416. [in persian].
- Einali, J., & Romiani, A. (2013). The Role of Social Capital in Rural Tourism Development with Emphasis Second Home Case Study; Hesar Valiasr County, Boeinzahra Township. *Journal of Tourism Planning and Development*, 2(6), 52-74. [in persian].
- Elahimanesh, M. H., Hosaini nejad mahkhatouni, S. B., & Yasemi, M. (2018). Economic Role of Tourism in Sustainable Urban Development (Case Study: Bandar Abbas Town). *Social Science Quarterly*, 12(42), 47-68. [in persian].
- fatolahzadeh, T., & sharifi chaboki, R. (2016). Relationship among Tourism Development, Employment Growth and Reduce Crime in the City Of Bandar Anzali. *Regional Planning*, 6(23), 201-21. [doi:10.22516735.1395.6.23.16.8.2](https://doi.org/10.22516735.1395.6.23.16.8.2). [in persian].
- Fu, H., Okumus, F., Wu, K., & Köseoglu, M. A. (2019). The entrepreneurship research in hospitality and tourism. *International Journal of Hospitality Management*, 78, 1-12.
- Ghorbanpour, M., Molavi, M., & Zali, N. (2019). Analyzing the Economic Criteria of Urban Sustainable Tourism (Case Study: Zarjub River of Rasht). *Research and urban planning*, 10(37), 129-140. [Dor:10.22285229.1398.10.37.10.4](https://doi.org/10.22285229.1398.10.37.10.4). [in persian].
- Gričar, S., Bojnec, Š., Karadžić, V., & Backović Vulić, T. (2021). Tourism-led economic growth in Montenegro and Slovenia. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 12, 1-33.
- Hajinejad, A., Pourtaheri, M., & Ahmadi, A. (2010). People's Participation and Rural Development in Solgi District of Nahavand County. *Human Geography Research*, 42(4), 91-109. [in persian].
- Halajian, E., & Shad Ali, A. (2015). Identifying and formulating effective strategies for the strategic management of urban development in Ramsar city, *Journal of Urban Management*, 14 (40), 416-397. [in persian].
- Hataminejad, H., & Sharifi, A. (2015). Examines the role of urban tourism development on sustainable urban development (Case study: Sanandaj). *urban tourism*, 2(1), 61-74. [doi: 10.22059/jut.2015.54066](https://doi.org/10.22059/jut.2015.54066). [in persian].
- Higham, J. (2007). *Ecotourism: competing and conflicting schools of thought*. Critical issues in ecotourism: Understanding a complex tourism phenomenon, 1-14.
- karpisheh, L. (2019). Tourism-Based SocialEntrepreneurship.Development. *Geography and*

- Human Relationships*, 2(3), 476-487. [Dor:20.1001.1.26453851.1398.2.3.30.2](https://doi.org/10.1001.1.26453851.1398.2.3.30.2). [in persian].
- Kayani Salmi, S., & Bashaq, M. (2018). Identification of tourism impacts and its role in urban development of Kashan. *Motaleate Shahri*, 7(25), 31-44. [doi: 10.34785/J011.2018.022](https://doi.org/10.34785/J011.2018.022). [in persian].
- Kenawy, E., Shaw, D., & Osman, T. (2019). *Exploring the Challenges for Effective Spatial Planning in New Urban Development: The Case of Ecotourism in Egypt*. In *New Cities and Community Extensions in Egypt and the Middle East* (pp. 113-138). Springer, Cham.
- Kim, j., liang, T., & Xi, W. (2020). The uniqueness of entrepreneurship in the sharing accommodation sector: Developing a scale of entrepreneurial capital. *International Journal of Hospitality Management*, 84(3), 101-121.
- Kozić, I. (2019). Can tourism development induce deterioration of human capital?. *Annals of Tourism Research*, 77, 168-170.
- Kuratko, D. F. (2016). *Entrepreneurship: Theory, process, and practice*. Cengage Learning.
- Musavengane, R., Siakwah, P., & Leonard, L. (2020). The nexus between tourism and urban risk: Towards inclusive, safe, resilient and sustainable outdoor tourism in African cities. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 29, 100254.
- Pakdel, A., & Daryaie, A. (2014). Intellectual capital literature review. *Accounting and Auditing Studies*, 3(10), 64-81. [doi: 10.22034/iaas.2014.103571](https://doi.org/10.22034/iaas.2014.103571). [in persian].
- Panta, S. K., & Thapa, B. (2018). Entrepreneurship and women's empowerment in gateway communities of bardia national park, nepal. *Journal of Ecotourism*, 17(1), 20-42.
- poor ahmad, D. A., behdoost, F., & farhoodi, D. R. (2015). The Investigation of the Role Tourism in Urban Development of Kermanshah. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(15), 85-100. [doi: 10.22111/gajj.2015.2073](https://doi.org/10.22111/gajj.2015.2073). [in persian].
- Poursadiq, H., & Fadaei Keivani, R. (2021). The impact of intellectual capital on organizational performance with the mediating role of social capital in payame noor university of Gilan. *Journal of Applied science in Management and Development*, 12(3), 25-36. [in persian].
- Ramón-Hidalgo, A. E., Harshaw, H. W., Kozak, R. A., & Tindall, D. B. (2020). What a Small Group of People Can (’t) Do: An Analysis of Capable Agents for the Mobilization of Social Capital in Two Ghanaian Ecotourism Projects. *Sociology of Development*, 6(3), 338-367.
- Roknodin Eftekhari, A., Pourtaheri, M., & Fazli, N. (2014). Analysis of Factors Affecting the Development of Entrepreneurship in Rural Tourism. *Journal of Tourism Planning and Development*, 3(8), 87-107. [in persian].
- RostamPisheh, M., Nasir Salam, S. M., & Tizghalam Zonouzi, S. (2019). An evaluation and comparative analysis of physical structures in eco-tourism resorts (Case study: Telarkhaneh Bordbar and Deylmay Gasht; Guilan province). *Physical Social Planning*, 6(2), 111-132. [doi: 10.30473/psp.2019.6071](https://doi.org/10.30473/psp.2019.6071). [in persian].
- Shirkavand, S., Abbasian, E., Mahmoudi, V., & Gholampourfard, M. M. (2020). Entrepreneurship Finance Conceptual Framework in Iran. *Financial Management Strategy*, 8(1), 1-20. [doi: 10.22051/jfm.2019.23096.1958](https://doi.org/10.22051/jfm.2019.23096.1958). [in persian].
- Stauermann, P. J., & Kumar, R. R. (2017). Productivity growth and income in the tourism sector: Role of tourism demand and human capital investment. *Tourism Management*, 61, 426-433.
- Teimouri, H., Shaemi, A., & Zarei, M. (2017). Study of The Relationship Between Dimensions of Organizational Intelligence and Organizational Entrepreneurship. *Management Studies in Development and Evolution*, 25(83), 115-134. [doi: 10.22054/jmsd.2017.7481](https://doi.org/10.22054/jmsd.2017.7481). [in persian].
- Thompson, B. S., Gillen, J., & Friess, D. A. (2018). Challenging the principles of ecotourism: insights from entrepreneurs on environmental and economic sustainability in Langkawi, Malaysia. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 257-276.
- Thrane, C. (2008). Earnings differentiation in the tourism industry: Gender, human capital and socio-demographic effects. *Tourism Management*, 29(3), 514-524.
- Tseng, M. L., Lin, C., Lin, C. W. R., Wu, K. J., & Sriphon, T. (2019). Ecotourism development in Thailand: Community participation leads to the value of attractions using linguistic preferences. *Journal of cleaner production*, 231, 1319-1329.

- Tuan, V. K., & Rajagopal, P. (2019). Analyzing factors affecting tourism sustainable development towards Vietnam in the new era. *European Journal of Business and Innovation Research*, 7(1), 30-42.
- Wondirad, A., Tolkach, D., & King, B. (2020). Stakeholder collaboration as a major factor for sustainable ecotourism development in developing countries. *Tourism Management*, 78, 104024.
- Zhao, W., Ritchie, J. B., & Echtner, C. M. (2011). Social capital and tourism entrepreneurship. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1570-1593.